

IZAZOVI I MOGUĆNOSTI ODGOJA I OBRAZOVANJA NA POČETKU 21. STOLJEĆA

Primjer katoličke škole

RUDI PALOŠ

Srebrnjak 101, 10000 Zagreb

Primljeno:
24. 5. 2010.

Pregledni
rad

UDK
37.014.52"200"

Sažetak

U članku je riječ o izazovima i mogućnostima odgoja i obrazovanja u katoličkoj školi, posebice u Europi. Na početku se govori o odnosu Crkve i crkvenoga učiteljstva prema odgojno-obrazovnoj djelatnosti, a onda o pravu roditelja na odgoj vlastite djece te o njihovim dužnostima u vezi s odgojem. Nakon što su istaknuta neka specifična obilježja katoličke škole, ukazuje se na suvremene poteškoće i probleme. Tu se, među ostalim, spominju: promicanje trpeljivosti, međusobnog razumijevanja i zajedničkog dobra, smanjenje broja škola, učenika i učitelja, društveno-ekonomska nejednakost, administrativne i kurikularne promjene, mjesto i uloga crkvene zajednice i posvećenih osoba te skrb za siromašne. Danas je već potrebno, a pogotovo će u budućnosti trebati sve više promovirati učenika kao osobu i aktivnog sudionika odgojno-obrazovnog zajedništva, dimenziju služenja katoličke škole u društvu i crkvenoj zajednici te sudionički pristup. Suvremena katolička škola je odgojno-obrazovna ustanova kao i svaka druga, ali ima i neke posebnosti. Želi se da ona bude ne samo ustanova nego i zajednica, da promiče etički vid odgoja i obrazovanja, naglašava specifične uloge učitelja, učenika i roditelja, ima svoj odgojno-obrazovni projekt i konkretan plan formativne ponude.

Ključne riječi: katolička škola, obrazovanje, izazov, mogućnosti, globalizacija, vrednote, odgojno-obrazovni projekt, etički kodeks, plan formativne ponude

Iako su škola i školovanje bili poznati već u antici, škola kakvu danas poznajemo relativno je novijeg datuma. Općenito govoreći, može se reći da je škola »formalno obrazovanje koje se ostvaruje u složenoj organizaciji«¹. Još specifičnije, katolička škola je »nedržavna škola koja se u svom obrazovnom projektu nadahnjuje vrednotama koje nudi Katolička crkva«².

Statistički podaci o postojanju katoličkih škola mogu biti vrlo dojmiljivi, ali i

poučni.³ Međutim, više nego o statistici, ovdje želimo govoriti o stvarnom životu i

¹ E. DAMIANO, »Scuola«, u: M. LAENG, *Enciclopedia pedagogica*, VI, Ed. La Scuola, Brescia, 1994, st. 10526–10536, ovdje st. 10526.

² A. M. PERRONE, »Scuola cattolica«, u: M. LAENG, *Enciclopedia pedagogica*, VI, st. 10536–10543, ovdje st. 10536. Usp. također: Z. TREN-TI, »Katolička škola«, u: M. PRANJIC (ur.), *Religijskopedagoško-katehetski leksikon*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1992, str. 366–368.

³ U svijetu ima preko 200 000 katoličkih škola i

nekima od problema, izazova i mogućnosti s kojima se susreću katoličke odgojno-obrazovne ustanove diljem svijeta, ponajprije u Europi.

1. VAŽNOST ODGOJA I OBRAZOVANJA

1.1. *Crkva i odgojno-obrazovna djelatnost*

Već se u prvoj kršćanskoj zajednici osobito naglašavala važnost odgoja općenito i, naravno, odgoja u vjeri. Apostol Pavao s ponosom je isticao svoje obrazovanje, a zajednička okupljanja prvih vjernika bila su ujedno i mjesta odgoja i obrazovanja u vjerskom i duhovnom, ali i općeljudskom i pedagoškom smislu.

Kršćani su oduvijek bili svjesni da je Bog njihov Stvoritelj i Učitelj. Klement Aleksandrijski ističe da je Isus Krist kršćanima učitelj i odgajatelj, da ih potiče na obraćenje, razvija im volju za čudoređem i podučava razum kako da dođe do spoznaje. Tako se svaki odgoj povezuje s Bogom i usmjerava prema Bogu i čovjekovu spasenju.⁴

Brojni istaknuti kršćanski umovi prvih stoljeća neprestano su isticali važnost obiteljskog, kršćanskog i općeljudskog odgoja i obrazovanja. Jedan od najvećih umova kršćanstva, ne samo prvih stoljeća nego uopće, Aurelije Augustin, unatoč svojoj burnoj mladosti postaje svećenik, biskup, crkveni naučitelj i svetac. U svojim ispovijestima spominje obiteljski odgoj, a osobito primjer, savjete, vjeru i molitvu svoje svete majke.⁵

Temeljno uvjerenje kako je Bog čovjekov prvi i najveći odgajatelj prati kroz povijest napore Crkve na odgojno-obrazovnom području. Upravo je stoga Crkva neprekidno promicala i odgoj i obrazovanje,

što se očitovalo i u osnivanju i promicanju brojnih škola i učilišta sve do danas.⁶ Sve to potvrđuje, kao što je u naše dane isticao milanski nadbiskup kardinal Martini, da je Bog neumoran odgajatelj koji i danas odgaja.⁷

1.2. *Crkveno učiteljstvo i odgojno-obrazovna djelatnost*

Ovom prigodom istaknut ćemo, primjera radi, skrb dvojice papa krajem 19. i početkom 20. stoljeća te najvažniji skup i događaj u Katoličkoj crkvi u 20. st. kako bismo se prisjetili važnosti koju crkveno učiteljstvo pridaje odgojno-obrazovnoj djelatnosti.

Papa Lav XIII. u svojoj enciklici o kršćanskom odgoju »Spectata fides« 27. studenoga 1885. piše westminsterskom nadbiskupu kardinalu Henryu Edwardu i engleskim biskupima te naglašava kako je upravo kršćanski odgoj djece djelatnost od koje

preko 1 000 sveučilišta i visokih škola. Usp. G. GRACE – J. O'KEEFE, »Preface and acknowledgements«, u: ISTI, *International Handbook of Catholic Education: Challenges for School Systems in the 21st Century. Part One*, Springer, Dordrecht, 2007, str. xiii–xiv, ovdje str. xiii. Spomenuti *International Handbook of Religion and Education* zamišljen je kao niz priručnika koji pružaju »lako pristupačne, praktične, znanstvene izvore informacija o širokom području tema i pitanja o religiji i odgoju« (isto, str. ii). Ovdje spomenuto djelo *Challenges for School Systems in the 21st Century*, kao i ostala tri sveska u spomenutoj biblioteci, objavljeno je u dva dijela. Prvi dio obuhvaća str. i–xiv + 540, a drugi str. i–xviii + 541–906, dakle stranice su praktično obilježene susljedno arapskim brojkama od 1 do 906.

⁴ Usp. K. ALEKSANDRIJSKI, *Odgovitelj*, Služba Božja, Split, 2006.

⁵ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.

⁶ Usp. A. M. PERRONE, »Scuola cattolica«, u: M. LAENG, *Enciclopedia pedagogica*, VI, st. 10536–10543.

⁷ Usp. C. M. MARTINI, *Bog odgaja svoj narod*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2001.

nema važnije.⁸ Lav XIII. izrijekom spominje skrb engleskih biskupa i katolika za škole, podsjećajući kako se i u Francuskoj, Belgiji, Americi, Rimu i drugdje po svijetu otvaraju katoličke škole. Tako se promiče kršćanski odgoj i obrazovanje mladih naraštaja, poštiva se sloboda roditelja te se odgajaju i obrazuju dobri građani za državu, jer »budućnost države ovisi o ranom odgoju i obrazovanju njene djece«⁹.

Papa Pio XI. u svojoj enciklici »Divini illius magistri« 31. prosinca 1929. ističe kako je odgoj u svojoj biti formiranje čovjeka, a to onda za kršćane uključuje i zahtijeva i kršćanski odgoj. Za odgoj su zadužene obitelj, država i Crkva, a svaka od tih ustanova ima pravo i obvezu skrbiti za odgoj i obrazovanje mladih naraštaja.¹⁰

1.3. Pravo roditelja na odgoj vlastite djece i njihove dužnosti u vezi s odgojem

Obitelj, tvrdi papa Pio XI. u spomenutoj enciklici »Divini illius magistri«, ima po naravnom i božanskom pravu poslanje i neotuđivo pravo na odgoj vlastite djece. To pravo prethodi bilo kojemu građanskom i državnom pravu te ga upravo stoga obitelji, tj. roditeljima nitko ne može oduzeti.¹¹ Obiteljska obveza odgoja djece odnosi se na religiozni i moralni, ali jednako tako i na fizički i građanski odgoj.¹²

Drugi vatikanski koncil, u Deklaraciji o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, to također potvrđuje ovim riječima: »Budući da su roditelji dali djeci život, oni imaju vrlo tešku obvezu da ih odgajaju, pa ih stoga valja priznati prvim i povlaštenim odgojiteljima svoje djece.«¹³

To potvrđuje i najnoviji Zakonik kanonskoga prava, u kojemu nedvosmisleno piše:

Roditelji i oni koji ih zamjenjuju obvezni su i imaju pravo odgajati djecu; katolički roditelji imaju i dužnost i pravo

izabirati ona sredstva i ustanove pomoću kojih se, prema okolnostima mjesta, mogu prikladnije brinuti za katolički odgoj djece.¹⁴

Budući da pravi odgoj mora ići za cjelovitim oblikovanjem ljudske osobe usmjerenim prema njezinoj konačnoj svrsi i istodobno prema zajedničkom dobru društava, neka se djeca i mladi tako odgajaju da mogu skladno razvijati svoje tjelesne, čudoredne i umne darove, da steknu savršeniji osjećaj odgovornosti i ispravnu upotrebu slobode te da se osposobe za djelatno sudjelovanje u društvenom životu.¹⁵

Roditelji u izboru škola treba da imaju pravu slobodu; stoga vjernici treba da

⁸ Usp. LAV XIII, *Spectata fides*, 1. Internet: http://www.vatican.va/holy_father/leo_xiii/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_27111885_spectata-fides_en.html

⁹ *Isto*, 4.

¹⁰ Usp. PIO XI, *Divini illius magistri*, http://www.vatican.va/holy_father/pius_xi/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_31121929_divini-illius-magistri_it.html. Djelomični hrv. prijevod: H. DENZINGER – P. HÜNERMANN, *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, Karitativni fond UPT, Đakovo, 2002, str. 677–682 (br. 3685–3698).

¹¹ Usp. *Divini illius magistri*. Papa ovdje podsjeća i na nauk Sv. Tome Akvinskoga iz Teološke sume, koji ističe kako »tjelesni otac posebno sudjeluje u tom načelu koje se univerzalno nalazi u Bogu... Otac je počelo radanja, odgoja i stega te svega što se odnosi na usavršavanje ljudskoga života« (broj 31).

¹² Usp. *isto*, 36.

¹³ Deklaracija o kršćanskom odgoju »Gravissimum educationis«, u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 3.

¹⁴ *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II*, Glas koncila, Zagreb, 1988, kan. 793 § 1. To je u skladu s tvrdnjom Drugoga vatikanskog koncila koja glasi: »Roditelji, koji imaju prvu i neotuđivu dužnost i pravo odgajati djecu, moraju biti potpuno slobodni u izboru škole.« (Deklaracija o kršćanskom odgoju »Gravissimum educationis«, u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 6)

¹⁵ *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 795.

se brinu da svjetovno društvo prizna roditeljima tu slobodu te da je, poštujući razdiobnu pravednost, zaštićuje i pomaže.¹⁶

Neka roditelji povjere djecu onim školama u kojima je osiguran katolički odgoj; ako pak to ne mogu učiniti, obvezni su pobrinuti se da im se izvan škole osigura potreban katolički odgoj.¹⁷

1.4. *Katolička škola i njezina posebnost*

Crkva je od najranijeg doba svoga postojanja posebnu skrb posvećivala odgoju i obrazovanju te u tu svrhu osnivala škole i druge odgojno-obrazovne ustanove.

Drugi vatikanski koncil kaže:

Prisutnost Crkve na području školstva na poseban se način očituje u katoličkim školama. One ništa manje ne teže za kulturalnom izobrazbom i ljudskim razvojem mladeži nego druge škole. No njihova je vlastitost da u školskoj zajednici stvaraju ozračje prožeto duhom evanđeoske slobode i ljubavi. One pomažu mladim ljudima da razvijajući vlastitu osobnost istodobno rastu u skladu s novim stvorenjem, koje su postali krštenjem. I napokon, katoličke škole usmjeruju cijelu ljudsku kulturu prema poruci spasenja tako da svjetlo vjere obasjava spoznaje o svijetu, životu i čovjeku, koje učenici postupno stječu. I tako katoličke škole, otvarajući se kako je potrebno okolnostima napredujućega doba, odgajaju svoje učenike za uspješno promicanje dobra zemaljske zajednice te ih u isto vrijeme pripremaju za službu širenja Božjega kraljevstva da živeći uzornim apostolskim životom postanu takoreći spasonosnim kvascem ljudske zajednice.¹⁸

Crkveni zakonik potvrđuje pravo Crkve na osnivanje vlastitih škola i tumači glavna obilježja katoličke škole:

Crkva ima pravo osnivati i voditi škole bilo kojeg smjera, vrste i stupnja.¹⁹

Katoličkom školom smatra se ona škola koju vodi mjerodavna crkvena vlast ili crkvena javna pravna osoba ili je crkvena vlast pisanom ispravom priznaje kao takvu.

Pouka i odgoj u katoličkoj školi treba da se temelje na načelima katoličkog nauka; neka se nastavnici odlikuju pravim naukom i čestitim životom.

Nijedna škola, bila i stvarno katolička, neka ne nosi naziv *katolička*, osim s pristankom mjerodavne crkvene vlasti.²⁰

2. DANAŠNJE POTEŠKOĆE I PROBLEMI

Društveno-političko okruženje neposredno utječe i na (ne)postojanje i djelovanje katoličke škole u suvremenom svijetu. Nekoliko konkretnih primjera ukazat će na neke od brojnih problema.

2.1. *Promicanje trpeljivosti, međusobnog razumijevanja i zajedničkog dobra*

Sve do prije nekoliko godina svako spominjanje Sjeverne Irske upućivalo je na zemlju u kojoj su mir, trpeljivost, međusobno razumijevanje među ljudima, a samim time i skrb za promicanje općega dobra bili uvelike ugroženi. Štoviše, u opasnosti su bili, i to doslovno, i sami ljudski životi.

Katolička škola u Sjevernoj Irskoj ima značajnu ulogu već tri stoljeća.²¹ Postoja-

¹⁶ *Isto*, kan. 797.

¹⁷ *Isto*, kan. 798.

¹⁸ Deklaracija o kršćanskom odgoju »Gravissimum educationis«, u: *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 8.

¹⁹ *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 800 § 1.

²⁰ *Isto*, kan. 803.

²¹ Usp. A. DONALDSON, »Catholic Education at the Crossroads: Issues facing Catholic Schools in Northern Ireland«, u: G. GRACE–J. O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 231–247.

nje općepoznatoga »irskoga problema« i »podijeljenoga društva« posljednjih desetljeća poticalo je mnoge na proučavanje mjesta i uloge škole u takvoj situaciji.

Neki pedagoški stručnjaci u novije su vrijeme naglašavali kako suvremena sjevernoiraska škola mora promicati otvoreno društvo. Daljnje postojanje konfesionalne, katoličke škole mnogi su stoga odmah proglašavali lošim znakom, a takve su škole bile žigosane kao zaostale i opasne. Neki su išli još i dalje, nazivajući katoličke škole »sektaškima«, a religiju oblikom »zloporabe djece«. Štoviše, išlo se tako daleko da se tvrdilo kako će problemi u Sjevernoj Irskoj nestati tek kad se ukinu konfesionalne (protestantske i katoličke) škole.²² Ipak, objektivniji i nepristraniji pedagozi nisu se dali zavesti takvim znanstveno neutemeljenim i proizvoljnim izjavama, te su tvrdili kako su one zapravo nepovijesne, nekontekstualne i krajnje pojednostavljene.²³

2.2. *Smanjenje broja škola i učenika*

Broj katoličkih škola i učenika u mnogim se zemljama smanjuje. Uzroci su različiti. Jedan od razloga smanjivanja broja škola i učenika u mnogim zemljama je manji broj djece. U Sjevernoj se Irskoj u prošlih desetak godina broj učenika smanjio za 50 000, a predviđa se da će taj broj u sljedećih desetak godina doseći ukupnu brojku od 80 000 učenika.²⁴ Slično je stanje i u mnogim drugim zemljama.

2.3. *Društveno-ekonomska nejednakost*

Društveno-ekonomski razvoj u nekim je zemljama crkveno služenje na odgojno-obrazovnom području praktički usmjerio na bogatije slojeve pučanstva. Time se nerijetko i nehotice stvorio dojam da Crkva svojom odgojno-obrazovnom djelatnošću podržava i promiče nejednakost pučanstva na temelju društvene i ekonomske pripad-

nosti. Uzrok tomu je međutim često bilo slabo snalaženje i nedovoljno traženje alternativne crkvene odgojno-obrazovne prisutnosti u pluralističkom društvu.²⁵

2.4. *Administrativne promjene*

Školovanje i školski sustav u neprekidnom su obnavljanju i usavršavanju. U teži za boljim često se najavljuju promjene, koje ne moraju uvijek donositi i dobre rezultate, iako ih zakonodavci i oni koji ih predlažu i planiraju unaprijed najavljuju ili jednostavno spominju kao razlog njihova donošenja i prihvatanja.

U nekim zemljama prijelaz iz nižega u viši stupanj školovanja odvija se već u dobi od 10 ili 11 godina, po završetku prvoga stupnja obvezatnog školovanja. Taj se prijelaz u Velikoj Britaniji, unatoč promjenama uvedenima 1970. godine, još uvijek u znatnom broju škola na kraju prvoga stupnja školovanja provodi uz poseban ispit. U posebno pripremljenom testu pro-

²² Te je ideje javno zastupao i u sredstvima javnog priopćavanja širio profesor R. Dawkins, koji je koristio svaku prigodu da istakne kako je on sam ateist. Usp. *isto*, str. 232. Istodobno valja imati na umu da je najviše škola (94%) u Sjevernoj Irskoj konfesionalno, a to znači da su katoličke odnosno protestantske, dok su ostale tzv. integrirane škole (5,3%). Usp. *isto*, str. 234.

²³ Usp. *isto*. Donaldson pritom misli na sljedeći članak i njegova autora: G. GRACE, »Educational Studies and Faith-based Schooling: Moving from Prejudice to Evidenced based Research«, u: »British Journal of Educational Studies« 51(2003)2, 149–167.

²⁴ Godine 2006. u Sjevernoj Irskoj bilo je ukupno 340 000 učenika tako da je brojka od 50 000 učenika manje u prethodnom desetljeću sve samo ne zanemariva. Usp. A. DONALDSON, »Catholic Education at the Crossroads«, str. 238–239.

²⁵ SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica*, 19. 3. 1977, br. 21. Internet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19770319_catholic-school_it.html

vjeravaju se verbalno i neverbalno zaključivanje te znanje iz područja matematike i engleskoga jezika.²⁶ Tako se na temelju posebnog odabira odlučuje koji će učenici nastaviti školovanje u prvorazrednim, a koji u drugorazrednim školama. Budući da takva praksa promiče izbor posebnih, »prvorazrednih« učenika, i Katolička se crkva zalagala za ukidanje takvog akademskog odabira koji je nekim učenicima onemogućavao pristup kvalitetnijem načinu školovanja, u korist roditeljskog odnosno izravnog učeničkog izbora s jednakim mogućnostima za sve učenike. Pritom se posebno ističu neke općeljudske i kršćanske vrijednosti.²⁷

2.5. *Izmjena kurikuluma*

Izmjene i poboljšavanja kurikuluma normalna su i dobrodošla pojava. Međutim, ako su te izmjene jednostrane i pritom nekritički prihvaćaju tržišne vrednote, onda nisu dobrodošle.

Tako se npr. u nekim slučajevima naglašava važnost pripreme za svijet rada, što za tvorce kurikulumske nacrtne znači ponajprije promicanje poduzetničkih umijeća i poduzetničkoga duha, rukovodstvene karijere i gospodarstva. Posljedično, isključivo egoistično promicanje napredovanja pojedinca katoličko viđenje želi nadopuniti tako što će izmijeniti model koji je isključivo tržišno usmjeren. Stoga se naglašava: »Cilj katoličkog obrazovanja mora biti iznad svega drugoga, a to je formacija učenika. Pritom treba voditi računa o potrebama 'stvarnoga svijeta', ali ne nauštrb humanih potreba mlade osobe.«²⁸

2.6. *Trgovački mentalitet*

Nastojanje da se poboljša kakvoća obrazovanja valja podržati i stoga je dobrodošla suradnja svih čimbenika u odgojno-

-obrazovnom procesu. Međutim, neki postupci ponekad previše naglašavaju kakvoću izraženu izdvojenim, suhoparnim brojkama. Tako se ponegdje, u želji da se istakne one koji su bolji i potakne druge da ih se slijedi, zapravo potiče bespoštedna borba koja u prvi plan postavlja rezultat izražen u obliku ocjena, dok je učenik kao subjekt u drugom planu.

Katoličke škole neprekidno nastoje poboljšavati svoju kvalitetu, ali istovremeno namjerno skrbe i za učenika kao subjekta. To drugim riječima znači da se pri upisu ne vodi računa samo o ocjenama nego i o učenicima koji su na određeni način slabiji – po ocjenama, po motivaciji, zbog problematične obitelji ili zbog nekog drugog razloga. Takav postupak u zemljama u kojima se škole svrstavaju u uspješnije ili manje uspješne prvenstveno po školskom uspjehu njihovih učenika, istovremeno uključuje i opasnost da će se u pojedine katoličke škole upisati manje učenika, što u krajnjem slučaju može dovesti u pitanje i samu opstojnost škole. Krizna se situacija očituje kao rezultat ili premalog broja upisanih učenika ili pomanjkanja materijalnih sredstava za normalno funkcioniranje

²⁶ Usp. www.elevenplusadvice.co.uk.

²⁷ Sjevernoirski biskupi tvrde sljedeće: »Katolički biskupi žele doprinijeti stvaranju prvorazrednog obrazovnog sustava za sve mlade ljude u Sjevernoj Irskoj. Viđenje koje se zasniva na bitnim načelima kao što su zajednica, praštanje i pravda obogaćuje svakoga. Na vjeri utemeljeno obrazovanje odgovara najdubljim potrebama ljudskoga srca i hrani ljudski duh. U obrazovanju je moguće slagati sve to i svjetovno tako da nikomu ne škodi, nego naprotiv da bude na dobro i jednima i drugima.« CATHOLIC BISHOPS OF NORTHERN IRELAND, *A Response from the Catholic Bishops of Northern Ireland to the »Report of the Review Body on Post-Primary Education*, 30. June 2002, br. 5.7. Internet: http://www.deni.gov.uk/22-ppa_catholic_bishops_resptoburns.pdf.

²⁸ *Isto*, str. 7.

škole ili poteškoća na koje nailaze učitelji u siromašnijim gradskim četvrtima.²⁹

2.7. Društveno-politička kontrola

Katoličke su škole u nekim zemljama, slijedom povijesnih okolnosti i specifične tradicije, iako javno priznate, zadržavale veći ili manji stupanj autonomije. To je međutim u određenim zemljama značilo i potpuno autonomno financiranje sveukupnog školovanja. Budući da školovanje u takvim školama nije bilo besplatno, samo je po sebi razumljivo da su se u takve škole mogli upisivati samo učenici iz srednjih ili bogatih slojeva.³⁰

Kad se u nekim zemljama u novije vrijeme pokazala mogućnost dobivanja državne potpore i za privatne, pa prema tome i za katoličke škole, postavilo se pitanje trebaju li katoličke škole prihvatiti takvu potporu. Nakon Drugoga vatikanskog koncila (1962–1965) činilo se da je došlo vrijeme za prihvaćanje takve potpore. Neki su, nerijetko ponajprije biskupi, pritom upozoravali na neprihvatljive uvjete koji se postavljaju za primanje takve potpore. Opredjeljenje za dodjelu potpore zapravo je značilo i odricanje od autonomije škole i prihvaćanje upitnih uvjeta koje su postavljale javne vlasti, kao što je to npr. bio slučaj u Španjolskoj.³¹

2.8. Manji broj katoličkih učitelja

Osim već spomenutoga manjeg broja djece u mnogim europskim državama, primjećuje se i manji broj katoličkih učitelja. Ta je činjenica posljedica krize katoličanstva u zemljama u kojima se smanjuje broj katolika koji prakticiraju svoju vjeru. Manji broj učenika gotovo automatski znači i manji broj škola. Sve manji broj novih katoličkih učitelja dovodi u pitanje ne samo broj katoličkih učitelja kao takvih, ne-

go i katoličko obilježje katoličkih škola i obrazovanja općenito.³²

2.9. Nepovoljna politička klima

Posljednjih desetljeća u zemljama u kojima katoličke škole već odavno postoje ima onih koji smatraju da je katolička škola čisti anakronizam i nepotreban ostatak prošlosti. Oni naime tvrde da danas kad suvremene države skrbe za redovito i učinkovito školovanje na svim razinama više nema razloga za postojanje katoličke škole.³³

U nekim zemljama poneki političari, političke stranke ili drugi pojedinci i skupine dovode u pitanje postojanje, opstanak i daljnje djelovanje katoličke škole. Neki otvoreno izražavaju odbojnost prema katoličkim školama i tumače kako je njihovo postojanje anakronizam poguban za građansko blagostanje.³⁴

²⁹ Usp. J. GALLAGHER, »Catholic schools in England and Wales: New challenges«, u: G. GRACE – J. O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 249–268, ovdje str. 253–256.

³⁰ Takva je situacija bila plod tradicije i stoga što su te škole osnivale biskupije ili pojedine redovničke zajednice u vrijeme kad još nije bilo organiziranog javnog školovanja, pa prema tome niti javne potpore države odgojno-obrazovnim ustanovama.

³¹ Usp. M. DEL MAR GRIERA, »The Education Battle: The Role of the Catholic Church in the Spanish Education System«, u: G. GRACE – J. O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 291–310.

³² Usp. J. C. CONROY – M. MCGRATH, »Secularisation and catholic education in Scotland«, u: G. GRACE – J. O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 385–405, ovdje str. 400.

³³ SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica*, 19. 3. 1977, br. 20.

³⁴ Usp. J. C. CONROY – M. MCGRATH, »Secularization and Catholic Education in Scotland«, str. 387.

2.10. (Ne)povezanost s crkvenom zajednicom

Katoličko i crkveno obilježje katoličke škole poziv su i poticaj za povezanost katoličke škole s pastoralnim ozračjem crkvene zajednice. Ondje gdje to nije slučaj, valja potaknuti župne i biskupijske crkvene zajednice na izravnije zanimanje za katoličku školu i školski pastoral.³⁵

2.11. Poslanje posvećenih osoba u katoličkoj školi

Unatoč poteškoćama koje su posljednjih desetljeća posljedica smanjenog broja zvanja posvećenih osoba u nekim zemljama, kao i drugim poteškoćama i stanovitom mentalitetu koji i unutar redovničkih zajednica stvara nepovoljno ozračje prema izravnom uključivanju u školski pastoral, crkveno učiteljstvo i danas ističe važnost i potrebu izravnog uključivanja posvećenih osoba u školu i školski pastoral.³⁶

2.12. Opredjeljenje za siromašne

Katoličke su škole u nekim zemljama zbog svoje tradicije danas smještene u gradskim središtima ili u bogatijim četvrtima, pa je to i razlog zašto se u njih upisuju ponajprije učenici iz srednjih i bogatih slojeva. Poznato je međutim da je upravo Katolička crkva, od srednjeg vijeka do danas, u mnogim mjestima i zemljama posebno skrbila za opismenjavanje i školovanje siromašnih. Nakon što je u posljednjih stotinjak godina crkveno učiteljstvo javno i vrlo jasno počelo upozoravati na potrebu za jasnom socijalnom osjetljivošću, to je u novije vrijeme potvrdio i Drugi vatikanski koncil.³⁷ Tako se posvuda sve izrazitije javlja želja da katolička škola jasnije izrazi svoje »opredjeljenje za siromašne«. Iako se u nekim zemljama još uvijek, zbog već spomenutih razloga, događa da se je siromaš-

nijima teže upisati u katoličke škole, ipak se u novije vrijeme sve jasnije očituje konkretno opredjeljenje katoličkih škola za siromašnije slojeve pučanstva.³⁸

3. OKRENUTOST PREMA BUDUĆNOSTI

Drugi vatikanski koncil potaknuo je u Katoličkoj crkvi snažan proces povratka istinskom kršćanskom življenju uz priznavanje onoga što je pozitivno u zemaljskim stvarima i prihvaćanje suradnje sa svima onima kojima je istinski stalo do boljitka čovjeka. Taj se proces očituje i u suvremenoj katoličkoj školi.

3.1. Promicanje osobe i aktivne uloge učenika

U novije se vrijeme sve više ističe kako je učenik aktivan subjekt odgoja i obrazo-

³⁵ Usp. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica alle soglie del terzo millennio*, br. 12.

³⁶ *Isto*, br. 13. Vidi također: KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Posvećene osobe i njihovo poslanje u školi. Razmišljanje i smjernice*, 28. 10. 2002, HKVRP/HUVRP, Zagreb, 2003.

³⁷ Usp. LAV XIII, *Rerum novarum* (15. 5. 1891), u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991, str. 1–30. Deklaracija Drugoga vatikanskog koncila o kršćanskom odgoju, *Gravissimum educationis*, posebno naglašava: »Sveti koncil uvelike potiče pastire Crkve i sve Kristove vjernike da pomažu katoličke škole ne propuštajući nikakvih žrtava kako bi danomice što potpunije ispunjavale svoju zadaću i da se posebno zauzimaju za potrebe onih koji oskudijevaju u materijalnim dobrima, koji su lišeni obiteljske ljubavi i potpore ili su daleko od dara vjere« (GE 9).

³⁸ Kao spomena vrijedan pozitivan primjer u novije se vrijeme u Španjolskoj ističu škole koje vode salezijanci i pijaristi. Usp. M. DEL MAR GRILERA, »The Education Battle: The Role of the Catholic Church in the Spanish Education System«, u: G. GRACE – J. O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 291–310, ovdje str. 306.

vanja. Prihvaćajući tu tvrdnju, katolička škola ukazuje na to da je svaki čovjek, pa tako i učenik, ponajprije osoba i da upravo iz toga proizlazi njegovo dostojanstvo i veličina.³⁹

Stoga se osjeća potreba za promicanjem aktivne uloge učenika u procesu učenja i podučavanja. To konkretno znači da treba pomoći učeniku da postane odgovoran, spreman na sučeljavanje s različitim i drugačijima te na svjesno djelovanje u suvremenom pluralističkom svijetu. Katolička škola odgaja i obrazuje učenike pomažući im da razvijaju vlastite sposobnosti, motivacije i vrijednosti, ukratko svoju vlastitu osobnost. U tu svrhu im pomaže da uoče važnost osobnoga životnog projekta te da budu sposobni planirati, tj. stvarati realan i ostvariv osobni životni projekt. Škola učenicima pomaže da razviju analitičke sposobnosti kako bi mogli proučiti i shvatiti situaciju u kojoj žive, svoje životno okruženje i mogućnosti. Osobito je važno učenicima pomoći da otkriju značenje i smisao osobne odgovornosti. To će škola učiniti ne samo teoretski nego i, koliko je u njezinoj moći, praktično. Takvo opredjeljenje uključuje i razvijanje smisla za zdravu kritičku svijest, uočavanje poteškoća tijekom nastojanja da se projekt ostvari, ali i mogućnosti koje su pojedinim učenicima na raspolaganju za ostvarenje vlastitoga životnog projekta. Katolička škola im upravo stoga pomaže da shvate važnost izbora te da odgovorno odabiru.

Razvoju učenikove osobnosti pomoći će i angažiranje katoličke škole na promicanju zdravih međuljudskih odnosa, posebice između roditelja i djece. Jedna od preporučljivijih metoda pritom je uključivanje roditelja u život škole. Ispravnim i postojanim radom škola će tako doprinijeti ne samo boljem upoznavanju roditelja s njenom odgojno-obrazovnom djelatno-

šću nego i poboljšavanju međuljudskih odnosa u obitelji. Samim time, i učenik će bolje napredovati u učenju.⁴⁰

3.2. Služenje društvu i crkvenoj zajednici

Katolička škola doprinosi javnome dobru. To se pokazuje na području odgoja za istinu, etička pitanja i slobodu savjesti, ali i tako što katoličke škole predlažu nove puteve u odgoju i obrazovanju i u vezi s time postavljaju konkretna pitanja. Pritom katolička škola ostaje vjerna svojim evanđeoskim i kršćanskim temeljima. Ona je ujedno i misijska i zajedničarska, otvorena svima, ali i u službi kršćanskoj zajednici.⁴¹ Stoga se s pravom može reći kako je katolička škola »mjesto crkvenoga iskustva«⁴².

3.3. Sudionički pristup

U nekim katoličkim školama, npr. u Nizozemskoj⁴³, posebno se naglašava su-

³⁹ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUKVJERE, *Persona humana. Izjava Kongregacije za nauk vjere o nekim pitanjima seksualne etike*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976. Isto, *Dignitatis personae. Dostojanstvo osobe. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

⁴⁰ Usp. J. AZEVEDO – A. M. FONSECA – R. QUEIROZ E MELO, »Contemporary Political Relations of Catholic Education: Challenges for Catholic Schools in Portugal«, u: G. GRACE – J. O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 311–328, posebno str. 324–326.

⁴¹ Usp. H. DERYCKE, »Catholic Schooling in France: Understanding 'La guerre scolaire'«, u: G. GRACE – J. O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 329–345, posebno str. 343–344.

⁴² CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica alle soglie del terzo millennio*, 28. 12. 1997, br. 12. Internet: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_27041998_school2000_it.html

⁴³ Usp. A. DE JONG, »Towards a participative identity: catholic education in the Netherlands in search of a new approach«, u: G. GRACE – J.

radnja učenika s drugim suučenicima u aktivnostima koje pojedinac sam ne može izvesti. Takvo sudjelovanje uključuje kolektivna iskustva, spomene i vjerovanja, npr. na području religioznog odgoja. Osim zanimanja za istinu, u ovom se pristupu pažnja obraća na ostvarivanje nakana i na izvršenje planova. Time se potiče razmišljanje i djelovanje pri kojemu nije važno samo ono što kanim »ja« učiniti, nego su važne i nakane i postupci drugih, dakle ono što »mi« mislimo i činimo. S obzirom na religiozna uvjerenja i na religiju kao takvu, sudionički pristup pomaže učenicima da nauče surađivati i živjeti zajedno ne zanemarujući vlastitu vjeru. To je posebno važno u okruženju u kojemu su učenici pripadnici različitih vjerskih i religioznih uvjerenja. U sudioničkom pristupu učenici uče kako surađivati i živjeti zajedno na temelju svoje vlastite vjere.

4. SUVREMENO OBILJEŽJE KATOLIČKE ŠKOLE

U svijetu obilježenom kulturalnim pluralizmom Crkva se zalaže za odgoj snažnih osobnosti. U tu svrhu Crkva promiče cjelovitu formaciju čovjeka i autentične kršćanske zajednice. Na odgojno-obrazovnom području stoga je osobito važan školski pluralizam koji se očituje u istodobnom postojanju raznih školskih ustanova.⁴⁴

4.1. *Katolička škola kao odgojno-obrazovna zajednica*

Katolička škola želi pomoći mladima da oblikuju vrijednosna mjerila koja se temelje na kršćanskom poimanju svijeta. Stoga ih nastoji dostatno pripremiti za aktivno sudjelovanje u izgradnji zajednice u užem i širem smislu. To aktivno sudjelovanje započinje u vlastitoj obitelji, a nastavlja se u okruženju u kojemu učenici žive da bi

na kraju obuhvatilo sveukupnu ljudsku zajednicu.⁴⁵

4.2. *Specifične sastavnice*

Kao i svaka druga škola, tako i katolička škola želi biti mjesto humanizacije pomoću sustavnog i kritičkog usvajanja konkretne kulture.⁴⁶ Tako će uspješnije ostvarivati i svoju zadaću da formira uvjereni i dosljedni kršćane pripravne za kršćansko djelovanje na društvenom i političkom području.⁴⁷ Katolička škola razvija odgojno-obrazovnu sastavnicu kulture promičući učenikov intelektualni razvoj i pomažući mu da otkrije smisao vlastitoga života i osobnoga iskustva.⁴⁸

Crkva je od svoga Utemeljitelja primila zadaću da evangelizira i naviješta radosnu vijest spasenja.

Jedno od posebno vrijednih sredstava evangelizacije za cjelovito formiranje čovjeka jest škola, pomoću koje se »razrađuje i prenosi specifično poimanje svijeta, čovjeka i povijesti«⁴⁹. Tako se, stavljajući Krista u središte ljudskoga života, postiže punina života jer se žive evanđeoske vrednote i konkretno se ostvaruju blaženstva koja naviješta Isus. To su posebice ostvaruje promicanjem vrednota kao što su: vjernost, poštenje, dostojanstvenost, suosjećajnost, skromnost, ljubaznost, iskrenost, pravednost, opraštanje, milosrđe, čistoća, svetost, trpeljivost i miroljubivost.⁵⁰

O'KEEFE, *Challenges for School Systems in the 21st Century*, str. 367–384, posebno str. 370–376.

⁴⁴ SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica*, 19. 3. 1977, br. 13.

⁴⁵ *Isto*, br. 13.

⁴⁶ *Isto*, br. 26.

⁴⁷ *Isto*, br. 22.

⁴⁸ *Isto*, br. 27.

⁴⁹ *Isto*, br. 8.

⁵⁰ Usp. M. STOCK, *Christ at the Centre. A Summary of why the Church provides Catholic Schools*, Diocesan Schools commission, Birmingham, 2005, str. 3. i 9.

4.3. Etički kodeks katoličke škole

Obilježja i znakovi raspoznavanja katoličke škole očituju se u svojevrsnim običajima i navikama koje, jednom odobrene i zapisane, tvore njezin specifičan etički kodeks. On predstavlja »izvanjski znak i iskustvo učenja Krista i Katoličke crkve u sveukupnom svakodnevnom životu katoličke škole«.⁵¹

Etički kodeks katoličke škole može sadržavati sljedeće sastavne dijelove:

- temelj na kojemu se zasniva etički kodeks
- opće odredbe
- odredbe o odnosu nastavnika i ostalih radnika prema profesiji
- odredbe o odnosu prema učenicima
- odredbe o odnosu prema kolegama
- odredbe o odnosu prema roditeljima
- odredbe o odnosu prema profesionalnoj tajni
- druge odredbe sukladne specifičnim potrebama odgojno-obrazovne zajednice.⁵²

4.4. Učitelj u katoličkoj školi

Učitelji u katoličkoj školi su osobe koje su stručno osposobljene za vršenje svoga učiteljskog posla i u tome su istovjetni sa svim ostalim učiteljima. Specifičnost katoličke škole očituje se u želji da i odgojno-obrazovno osoblje, što je više moguće, promiče i podupire ciljeve i etos katoličke škole.

Učitelj u katoličkoj školi pozvan je biti:

- stručnjak u podučavanju i odgoju
- kršćanski odgajatelj
- posrednik specifičnog odgojnog projekta
- osoba koja pomaže učenicima na putu njihovoga ljudskog i duhovnog rasta i sazrijevanja.⁵³

4.5. Odgojno-obrazovni projekt katoličke škole

Ostvarujući svoje odgojno-obrazovno poslanje, katolička škola sučeljava svoj formativni program, sadržaje i metode s viđenjem onoga čime se nadahnjuje. U tome sudjeluje svaki član školske odgojno-obrazovne zajednice i tako promiče specifično viđenje stvarnosti. Podučavanje u školi usmjereno je odgoju i obrazovanju, a cilj je cjelovito formiranje učenika kao osobe. Katolička škola kao odgojno-obrazovna ustanova njeguje etičku i religioznu dimenziju kulture i tako pomaže učenicima u njegovanju psihološke i etičke slobode, vodeći pritom računa o apsolutnim vrednotama.⁵⁴

Radi skladnog i sustavnog ostvarivanja svoje zadaće i poslanja katolička škola stvara svoj odgojno-obrazovni projekt. Središte i temelj tog projekta je Isus Krist. Stoga evanđeoska načela nadahnjuju odgojne propise, motivacije i krajnje ciljeve katoličke škole.⁵⁵

Promatrajući ljudsko znanje kao istinu koju valja otkriti, katolička škola nastoji:

- ostvariti sintezu između vjere i kulture
- ostvariti sintezu između vjere i života
- promicati vjersku poduku kao temeljnu sastavnicu odgojno-obrazovnog djelovanja

⁵¹ *Isto*, str. 10.

⁵² Usp. ŽENSKA OPĆA GIMNAZIJA DRUŽBE SESTARA MILOSRDNICA S PRAVOM JAVNOSTI, *Etički kodeks neposrednih nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti*, Zagreb, 10. 11. 2009. Internet: <http://www.zog.hr/wp-content/uploads/eticki-kodeks-zog.doc>

⁵³ Usp. CENTRO STUDI PER LA SCUOLA CATTOLICA, *Essere insegnanti di scuola cattolica*, Roma, 28. 1. 2008, str. 7. Internet: http://www.agescroma.it/Documenti/Essere_Insegnanti_di_Scuola_Cattolica.pdf

⁵⁴ SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica*, 19. 3. 1977, br. 28–30.

⁵⁵ *Isto*, br. 34.

- biti mjesto susreta odgojne kršćanske zajednice (zajedničarska dimenzija)
- promicati pravedni društveni poredak⁵⁶
- pomoći učenicima da sebi postave pitanja o cilju i svrsi, da se ne pitaju samo »kako«, nego i »zašto« nešto postoji ili se nešto čini ili ne čini⁵⁷
- biti u službi društvu i promicati dijalog s državnim i građanskom zajednicom⁵⁸
- promicati odgojni stil škole kao zajednice uz uključivanje, vrednovanje i zalaganje odgojno-obrazovnog osoblja, učenika i njihovih roditelja.⁵⁹

4.6. Plan formativne ponude katoličke škole

Škole diljem svijeta, pa tako i katoličke, imaju razrađen odgojno-pastoralni plan i program. Kao primjer ovdje upućujemo na *Plan formativne ponude* salezijanske škole koja je specifična po tome što joj je salezijanske odgojno-obrazovne temelje još za vrijeme svoga života naznačio utemeljitelj škole i Salezijanske družbe, don Bosco, te kao takva, uz razumljiva posuvremenjenja, djeluje sve do danas. Riječ je o Salezijanskoj školi *Valsalice* u Torinu koja svake godine objavljuje svoj vlastiti *Plan formativne ponude*.⁶⁰ Tekst *Plana* sastavlja ju i određuju učitelji, školsko vijeće te ravnatelj i njegovo vijeće. *Plan* sadrži opis profila, pravaca, čimbenika, resursa i vrednovanja formativnih procesa.

U profilima se potanko opisuju spoznaje i kompetencije za koje škola osposobljava učenika. Formativni pravci predstavljaju didaktički projekt škole ukazujući na temeljna mjerila, opće ciljeve, načine provjere i mjerila vrednovanja, predmete, raspored sati i integrativne kurikularne djelatnosti.

Integrativne djelatnosti uključuju dodatne satove namijenjene učenicima koji imaju neke poteškoće u učenju ili se pri-

premaju za upis na fakultet (projekt »Škola za sveučilište«). Osim toga, tijekom godine priređuju se znanstveni, didaktički i sportski susreti, putovanja te se organizira psihološka pomoć. U okviru projekta »Dobri kršćani i poštteni građani« u svim se razredima u 30 do 35 sati tijekom školske godine ostvaruje djelatnost koja se odnosi na tri područja: odgoj u vjeri, zdravstveni odgoj i odgoj za građanski suživot.

U skladu sa salezijanskom tradicijom, svaki školski dan započinje desetominutnim programom koji se naziva »Dobar dan«. Taj program, koji izvodi učitelj, uključuje kratak molitveni trenutak i poticaj na razmišljanje o odgojno-obrazovnom procesu, liturgijskom vremenu, životu i radu škole ili razreda.

Odgoj u vjeri odvija se u svakom razredu ili u nekoliko zajedno okupljenih razreda i obuhvaća:

- produbljenje i pounutarnjenje temeljnih vrednota i godišnjega formativnog puta
- dijalog s učiteljima animatorima
- razmjenu ideja i sučeljavanje učenika u skupinama u vezi s predloženim idejama i vrednotama
- liturgijske i euharistijske susrete i prigodu za sakrament pomirenja.

Učenici koji to žele mogu ostati u školi i poslijepodne. To vrijeme mogu koristiti za učenje, pisanje domaćih zadaća ili sudjelovanje u salezijanskom formativnom iskustvu koje obuhvaća trenutke zalaganja

⁵⁶ *Isto*, br. 33–59.

⁵⁷ Usp. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *La scuola cattolica alle soglie del terzo millennio*, 28. 12. 1997, br. 10.

⁵⁸ Usp. *isto*, br. 16–17.

⁵⁹ Usp. *isto*, br. 18–20.

⁶⁰ Usp. LICEO SALESIANO »VALSALICE«, *Piano dell'Offerta formativa a. s. 2009/10*. Internet: http://www.liceovalsalice.it/front/liceo/pof_liceo.zip

i ispunjavanja određenih dužnosti, ali i trenutke koji se provode u obiteljskom ozračju, igri i prijateljskom druženju.

Učenici se po vlastitu izboru mogu uključiti u rad posebnih skupina u kojima produbljuju formativna iskustva ili se uključuju u skupine volontera.

Formativna ponuda ostvaruje se sudjelovanjem u sljedećim skupinama:

- Pokret salezijanske mladeži
- Škola zajedništva
- Molitvena skupina
- Ministranti.

Volonteri se uključuju u sljedeće skupine:

- Prijatelji »Muzeja prirodne povijesti don Bosco 'Valsalice'«⁶¹
- Skupina Cottolengo
- Pomoć drugim učenicima u učenju
- Animatori u salezijanskim oratorijima
- Ljetno volontiranje i pomaganje bolesnicima u Lourdesu
- Sudjelovanje u međunarodnim skupinama salezijanskih volontera u drugim zemljama i na drugim kontinentima.

Govoreći o čimbenicima odgojno-obrazovnog procesa posebno se spominje odgojna zajednica Škole, koju sačinjavaju:

- salezijanska redovnička zajednica
- učitelji
- roditelji
- učenici.

Za svaku od tih skupina u Planu se zasebno opisuje način djelovanja i sudjelovanja u odgojno-obrazovnom procesu.

S obzirom na *resurse*, Plan ističe da škola sudionicima odgojno-obrazovnog procesa stavlja na raspolaganje sljedeće resurse:

- ljudske resurse
- materijalne resurse (namještaj, strukture, pomagala)
- financijske resurse
- školu.

Među pridruženim skupinama posebno se spominju bivši učenici, suradnici i udruga roditelja.

Proces i načini vrednovanja opisani su na odgovarajućim mjestima u pojedinim formativnim dijelovima *Plana*.

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Katolička škola ima svoju povijest i sadašnjost. Suočena je s određenim poteškoćama i izazovima u brojnim mijenama prošlosti i sadašnjosti. Potaknuta smjernicama crkvenog učiteljstva i Drugoga vatikanskog koncila, na temelju bogatoga povijesnog iskustva otvorena je suradnji s drugim odgojno-obrazovnim čimbenicima u okruženju u kojemu djeluje. Različite društveno-političke okolnosti, kulturalne posebnosti i drugi važni čimbenici čine katoličku školu raznolikom i specifičnom u raznim državama i narodima. Unatoč problemima i poteškoćama, katolička škola ima svoju sadašnjost i budućnost. Posvuda u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, želi dati konkretan doprinos boljitku i raznolikosti odgojno-obrazovnog sustava, napretku mladih naraštaja i sveukupnoga društva u kojemu postoji i djeluje.

⁶¹ Škola posjeduje vlastiti muzej, kojega je još 1878. osnovao don Bosco. U muzeju se nalaze razni instrumenti s područja fizike i kemije i nekoliko zbirki: mineraloška, botanička, zoološka, paleontološka, etnografska i arheološka. Uz međunarodno poznati herbarij tu su i brojni izlošci koje su sakupili i donijeli bivši učenici škole, salezijanski misionari na drugim kontinentima. Internet: <http://www.liceovalsalice.it/front/casa/museo.php?id=26>